

عمومي اسامبله

امنيت شورا

خپريدل: عمومي

۱۵ دسمبر ۲۰۱۷

اصل: انګليسي

د امنيت شورا

عمومي اسامبله

د اجنډا ۳۹ ماده

دوه اويايم کال

دوه اويايمه ناسته

د افغانستان حالت

د افغانستان وضعیت او پر نړيواله سوله او امنيت يې اغيزې

د عمومي منشي راپور

لومړۍ پيژندنه

۱. اوسنی راپور د عمومي اسامبلې د ۶۸/۱۱ پرېکړه لیک او د امنيت شورا د ۲۳۴۴ (۲۰۱۷) پرېکړه لیک په تعقيب، په کوم کې چې له عمومي منشي څخه غوښتل شوي و، چې په هرو دريو مياشتو کې د افغانستان د وضعیت په اړه راپور ورکړي، وړاندې کيږي.

۲. زما د مخکني راپور (A/72/392-S/2017/783) له خپريدو راهيسې، چې د ۲۰۱۷ کال د سپتمبر پر ۱۵ خپور شو، دغه راپور د سياسي، بشري، پرمختيايي او بشري حقونو د هڅو په ګډون، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د فعاليتونو په اړه تازه معلومات وړاندې کوي.

دويم. اړوند پرمختګونه

۳. د ملي يووالي حکومت د روانې نا امنۍ او د حکومتولۍ له ننګونو سره د مخ کيدو لپاره د اصلاحاتو اجنډا ته لومړيتوب ورکول جاري ساتلي، چې زيات ټينګار يې د اداري فساد ضد اقداماتو او د امنيتي سکتور پر اصلاحاتو و. سره له دې چې د ټاکنو د خپلواک کميسيون له خوا انتخاباتي تياري له ځنډونو سره مخ شوي، سياسي ډلو تپلو د پارلماني او ولسوالۍ شوراګانو د ټاکنو په تړاو د ايتلافونو جوړولو ته ادامه ورکړې. امنيتي وضعیت لا اوس هم خورا بې ټيکاوه دی، په داسې حال کې چې طالبانو او په عراق او شام کې د اسلامي دولت د خراسان ولايت ډلې د افغان او نړيوالو ځواکونو د زياتو شويو هوايي بريدونو ترڅنګ د درنو تلفاتو اړولو وړتيا په ډاګه کړې. له افغانستان، چين، پاکستان او د امريکا متحده ايالاتو جوړه د همکارۍ څلور اړخيزه غونډه له يوه کال څخه د زياتې مودې په ځنډ د لومړي ځل لپاره بيا پيل شوه، په داسې حال کې چې افغانستان د اسيا-استانبول پروسې، د شانګهاي د همکارۍ

سازمان او د افغانستان په اړه د اقتصادي همکارۍ د کنفرانس په څیر د امکاناتو له لارې په سیمه کې د خپل څو اړخیز مشارکت همکارۍ پراخول جاري ساتلي. د سولې او روغې جوړې اړوند د پام وړ کوم پرمختګ نه دی ترسره شوی.

الف. سیاسي پرمختګونه

۴. څرنګه چې یې زما په تېر راپور کې یادونه شوې، د ۲۰۱۸ کال په جولای کې د پارلماني او ولسوالۍ شوراګانو د ټاکنو لپاره د نېټې تر اعلانولو وروسته ماتېدونکې سیاسي وضعیت رامنځ ته شو. دغو ترتیباتو ادامه پیدا کړه او زیاتره سیاسي فعالینو د ایتلافونو پر جوړولو، له خپلو پلویانو سره د اړیکو پر پیاوړي کولو او له نږدې څخه د ټاکنو د خپلواک کمیسیون د انتخاباتي تیاریو پر تعقیبولو تمرکز کاوه. د مهمو پریکړو په اړه ځنډونو او د کمیسیون د وړتیا او خپلواکي په اړه جدي اندېښنو د ټاکنو د ترسره کولو نېټه له ګواښ سره مخ کړې. سیاسي څېرو د مهال ویش سره سم د باوري ټاکنو د ترسره کولو په اړه پوښتنې را ولاړې کړې او د ټاکنو په اړه د خلکو بې باوري زیاته شوې. د اپوزیسیون ځینو غړو د دې غوښتنه وکړه چې ټاکنې دې د اساسي قانون څخه بهر د اقداماتو او د انتقالي ادارې د رامنځ ته کولو له لارې ترسره شي. پاتې نورو سیاسي لږکیو هم د سترو ګوندونو او ایتلافونو په څیر خپلې زیاتره هڅې د سوله ییزو دیموکراتیکو پروسو لپاره ځانګړې کړې وې.

۵. ولسمشر اشرف غني او اجرائیه رییس عبد الله عبد الله د همکارۍ اړیکې ساتلي، څرنګه چې د ملي یو والي حکومت د اصلاحاتو د خپلې اجندا په اړه د باور جوړونې هڅو ته ژمن دی. ولسمشر دغه راز د اپوزیسیون ځوانو څوڅښتونو لکه رستا خیز چې زیاته برخه یې تاجک توکمه جوړوي او د روښنایي غورځنګ چې زیاتره غړي یې هزاره توکمه دي سره خپل سیاسي پوهاوی زیات کړی، د چا لاریونونه چې د راپور په موده کې د دې امله کم شوي، چې د لاپراخ سیاسي شمولیت لپاره یې له حکومت سره خبرې اترې پیل کړي. له دې سره سره، سیاسي چاپیریال په زیاته کچه د اپوزیسیون د سترو ایتلافونو له خوا د انتخاباتي پروسې په تړاو د بسیجونې تر ولکې لاندې وه.

۶. څرنګه چې یې زما په تېر راپور کې یادونه شوې، د افغانستان ژغورنې ایتلاف د بلخ د والي عطا نور، د ولسمشر لومړي مرستیال عبد الرشید دوستم او د اجرائیه ریاست د دویم مرستیال محمد محقق په څیر مشهورې سیاسي څیرې سره راغونډې کړې. د ښاغلي نور او ښاغلي دوستم ترمنځ د تاریخي دښمنیو او اختلافاتو سره سره، د دوي ترمنځ ایتلاف رامنځ ته او د دغه ایتلاف د جغرافیایي بنسټ د پراخولو لپاره ګامونه پورته شول، چې د کندهار د امنیې قوماندان عبد الرزق، د ختیځې سیمې د پارلمان غړي ظاهر قدیر او لویديځې سیمې د مجاهدینو پخواني مشر اسماعیل خان یې هم غړي شول. د سپتمبر په وروستیو کې، د مجاهدینو پخواني مشر عبد الرب رسول سیاف د همغږۍ شورا د نوي چتر د ډلې غونډې ترسره کړې. دغې ډلې، چې زیات شمیر سیاسي ډلې په کې شاملې دي، د

انتخاباتي اجندا او موضوعاتو په اړه سره متحد شوي او په انتخاباتي پروسه کې يې د انتخاباتي کمیشنرانو د بدلولو او د ۲۰۱۶ کال د ټاکنو د قانون بيا له سره طرح کولو په گډون، د سترو بدلونونو وړاندیز کړی.

۷. ځينو سياسي څېرو په زیاتیدونکي ډول د عنعنوي لویې جرگې غوښتنه کوله، کومه چې د ملي اسامبلې یوه عنعنوي بڼه ده، چې زیاتره له قومي مشرانو څخه جوړه وي، او دا یې د نوي حکومت د جوړولو په لور یو گام گانه. د دغو غوښتنو مشري د پخواني ولسمشر حامد کرزي له خوا کیده، چا چې د اکتوبر پر ۱۲ په ښکاره د لویې جرگې غوښتنه وکړه، خو د امریکا له متحده ایالاتو سره د افغانستان امنیتي پالیسي او اړیکې له سره وگوري او ښايي د هیواد لپاره نوی مشرتابه غوره کړي. په لومړیو کې د کرزي دغې غوښتنې لږ توجه جلب کړه، په داسې حال کې چې زیات شمیر سیاسیتمدارانو د دغې نظریې په وړاندې بې پروایي ښودله. له دغه وړاندیز څخه هغه مهال تود هرکلی وشو، کله چې د ټاکنو ترسره کولو په اړه کوم ځانگړی څرک و نه لکید. ولسمشرۍ مانۍ د نومبر پر ۱۵ د یوې بیانيې په خپرولو سره دولتي کارمندانو ته لارښوونه کړې، چې په دغه ډول بهیرونو کې له گډون څخه ډډه وکړي. څه موده وروسته، دوه لور پوري دولتي چارواکي له دې امله له خپلو دندو گوښه کړای شول، چې په ښکاره یې د لویې جرگه ملاتړه کاوه.

۸. کله چې حکومت او پارلمان په ښکاره یو پر بل د اداري فساد تورونه پورې کړل، د حکومت اپوزیسیون دغه راز د اجرائیه او مقننه قواوو ترمنځ په ترینګلتیاوو کې خپل ځان راڅرګند کړ. ټاکل شوې وه، چې د پارلمان له خوا د لږ تر لږه ۱۰ سرپرستو وزیرانو د باور رایې زر تر زره د ملي شورا په ولسي جرگه کې په سپټمبر کې د نوي پړاو تر پرانیستلو وروسته ترسره شي. د دې راپورونو د ترلاسه کولو په تعقیب، چې یو شمیر نوماند وزیران په دې نه وو توانیدلي، چې د وکیلانو لازم ملاتړ ترلاسه کړي، د باور رایو ترسره کول وځنډول شول. د نومبر پر ۲۵، حکومت ولسي جرگه ته ۱۲ نوماند وزیران د باور رایې ترلاسه کولو لپاره ور وپېژندل. د اکتوبر پر ۲۵ په پارلمان کې دننه هم یو پر بل د اداري فساد تورونه ولګول شول، چې له امله یې د دوو مشهور غړو د پارلمان د رییس عبدالروف ابراهیمي او مرستیال همایون همایون ترمنځ لفظي شخړه رامنځ ته شوه او په پایله کې د دواړو خواوو ملاتړي سره په پارلمان خونه کې په فیزیکی شخړه واوښتل. د نومبر پر څلورمه نېټه د ولسي جرگې زیاتره غړو د ښاغلي ابراهیمي، ښاغلي همایون او دوو نورو غړو په وړاندې د تادیبي اجرائتو د ترسره کولو په ننگه رایه ورکړه.

۹. په افغانستان کې د جنسي تیري د ادعا شوي تور له امله، ښاغلی دوستم د راپور د مودې په اوږدو کې له هیواد څخه بهر و. د نومبر پر لومړۍ نېټې، په کابل کې ابتدايي محکمې د ښاغلي دوستم اوه ساتونکي د هغوي په نشتون کې د ۲۰۱۶ په نومبر کې پر یوه سياسي مخالف باندې د تیري له امله له دريو تر پنځو کلونو بند محکوم کړل. د محکمې د اسنادو په عین قضیه کې پخپله د دوستم او د هغه د دوو نورو ساتونکو نومونه هم یاد شوي. د ښاغلي دوستم په نشتون کې، ښاغلي غني له ازبک ټولني سره د خپلو اړیکو د رغولو لپاره گامونه پورته کړي او د

اکتوبر پر ۲۳ یې د لومړي مرستیال له پخوانیو ملگرو او د جنبش نوین گوند له غړو سره ناسته ترسره کړه. جنبش نوین یوه نوې سیاسي ډله ده، چې د ازبک توکمه رایه اچوونکو ترمنځ د ملاتړ ترلاسه کولو په لټه کې ده. د ناستې په تعقیب، د جنبش ملي یو شمیر مشهورو غړو په حکومت کې منصوبونه ومنل. له دې سره سره، د جنبش ملي بنسټ اېښودونکي ښاغلي دوستم په شمال کې د احزابو د ولایتي استازو او د ازبک ټولني د غړو په منځ کې پراخ ملاتړ له ځان سره لري.

۱۰. نورو سیاسي گوندونو هم د مشرتابه د روانو ترینګلتیاوو سره د مخ کیدو لپاره د خپل منځي یووالي ساتلو هڅه کړې. د حزب اسلامي د پخواني مشر گلبدین حکمتیار له هڅو سره سره چې دغه ډله سره یوه کړې، د حزب اسلامي سیاسي حرکت د حزب اسلامي (گلبدین) او حزب اسلامي افغانستان ډلو ترمنځ ویشلی پاته دی. په اکتوبر میاشت کې ښاغلي حکمتیار د گوند د مشرتابه او ولایت استازولۍ د نوي تشکیل لپاره یوه پروسه پیل کړه او په یو شمیر ولایتونو کې یې د گوند دننه داخلي ټاکنې ترسره کړې. د نومبر پر ۸، حزب اسلامي (گلبدین) یوه ستره غونډه تنظیم کړه، چې له ټول هیواد څخه په کې د دغه گوند استازو گډون کړی و. د دغو مراسمو په پایله کې، ښاغلی حکمتیار د گوند د موقت مشر په څیر تایید شو، خو په دې و نه توانیدل چې د حزب اسلامي (گلبدین) او د ثبت شوي سیاسي گوند حزب اسلامي افغانستان، چې مشري یې عبد الهادي ارغندیوال کوي او هڅه کوي له حکمتیار څخه واټن واخلي، ترمنځ ویشل شوی گوند سره بیا یو ځای کړي. د نومبر پر ۱۳، د عدلیې وزارت یوه اعلامیه خپره کړه، چې ښاغلي ارغندیوال د راجستر شوي حزب اسلامي گوند د مشر په څیر تاییدوي. دغه راز جمعیت اسلامي هم له داخلي سیالیو سره مخ و، کله چې د اجرائیه رییس عبد الله پلویانو او د بلخ د والي نور پلویانو د وزارت په کچه په گمارنو سره شخړه وکړه. د نومبر پر ۱۶ په کابل کې د ښاغلي نور د پلویانو پر غونډه ځانمرګي برید د نوموړي او ملي یووالي د حکومت ترمنځ ترینګلتیا لا پسې زیاته کړه، چې ښاغلي نور په حکومت کې دننه یو شمیر کړی د جمعیت اسلامي په وړاندې په توطیې تورن کړ.

۱۱. د داخلي گډوډیو مخینې په درلودو سره سره د ټاکنو خپلواک کمیسیون د انتخاباتي ټاکنو په تیاریو کې یوه اندازه پرمختګ وکړ. د لومړي ځل لپاره کمیسیون په ټول هیواد کې د انتخاباتي مرکزونو د موقعیت بیا کتنه بشپړه کړه خو رایې اچونې ته د رایه ورکوونکو لاس رسی یقیني کړي، څرنګه یې چې د ۲۰۱۶ کال د ټاکنو په قانون کې وړاندوینه شوې. کمیسیون دغه راز د بایو متریک پر اساس د رایه ورکوونکو د ثبت پروسې تطبیق پیل کړ. په پای کې د دغه ډول ټکنالوجي د معرفي کولو هڅه هغه مهال بې پایله شوه، چې د داوطلبۍ پروسې ته یوازې یو داوطلب حاضر شو، کوم چې د اجرائيې طرز العملونو د ملحوظاتو له مخې لغوه اعلان شو. د دې په پایله کې کمیسیون د اکتوبر پر ۲۵ اعلان وکړ، چې کمیسیون بیرته د پانې پر بنسټ د رایې اچونې غوراوي په پام کې نیسي. کمیسیون د نومبر پر ۱۵ د دغو غوراویو په اړه له خارجي همکارانو سره په یوه علني ناسته کې خبرې اترې ترسره کړې. بیرته له

دې چې د دغه کار څرنګوالی په پام کې ونیول شي، موخه په افغانستان کې د لومړي ځل لپاره په یوه مشخص انتخاباتي مرکز کې د هر رایه اچوونکي ثبتول دي.

۱۲. د ټاکنو کمیسیون دغه راز یو شمیر مشورتي غونډې او عمومي ناستې ترسره کړې، چې د سیاسي ګوندونو، ایټلافونو او د مدني ټولنې د سازمانونو استازي یې سره راغونډ کړي وو. کمیسیون د سیاسي شریکانو او مدني ټولنې له خوا د نه پرمختګ، کمزوري مشرتابه او د منځنیو اختلافاتو له امله تر نیوکو لاندې ونیول شو. د پنځو کمیشنرانو د پریکړې وروسته، له دفتر څخه د کمیسیون مشر لرې کړای شو او د نومبر پر ۱۵ ولسمشر د نویو نوماندانو د معلومولو لپاره لارښوونې وکړې، خو خالي بستونه ډک کړای شي. له دغو ګډوډیو سره سره، کمیسیون خپلې چارې پرمخ وړې. د نومبر پر ۲۰، د ټاکنو کمیسیون د اداري اصلاحاتو او ملکي خدمتونو له خپلواک کمیسیون سره یو تړون لاسلیک کړ، چې د انتخاباتي پوستونو لپاره د ګمارنې چارې ګړندی کړي او د خالي پوستونو لوړه کچه راتېټه کړي. د اکتوبر پر څلورمه نېټه، ملګرو ملتونو، د ټاکنو خپلواک کمیسیون او د ټاکنیزو شکایتونو کمیسیون د انتخاباتي ملاتړ د پروژې سند لاسلیک کړ، کوم چې د ټاکنو لپاره د نړیوالو مرستندویانو د مرستې اړوند کاري چوکات جوړوي.

۱۳. د ۲۰۱۷ کال د ښځو او سولې لپاره د نړیوالې پرانستې ورځې په لمانځلو کې د اکتوبر له ۱۷ د نومبر تر ۲۲ پورې د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د مرستندوي پلاوي (یوناما) او د جنډر برابري او ښځو د ځواکمنتیا لپاره د ملګرو ملتونو د ادارې له خوا په ټول افغانستان کې د تنظیم شویو ډیالوګونو موضوع په انتخاباتي پروسه کې د ښځو ګډون و. په دغو مراسمو کې نارینه او ښځینه فعالینو، پخوانیو نوماندانو، د ټاکنو چارواکو دیني عالمانو د امنیت، د بالقوه ښځینه نوماندانو لپاره مالي سرچینو ته د لاس رسې او د هغو موضوعاتو په اړه د عامه پوهاوي د لوړولو له لارې چې د مشرتابه او دفترونو کې د جنډر پر بنسټ توپیر ته رسیدګي کوي، په ټاکنو کې د ښځو د ګډون د هڅولو لارو چارو په اړه مباحثې ترسره کړې. یو راپور چې کلیدي موندنې او سپارښتنې رانغاړي اړوندو همکارانو ته ویشل شوی. په دغو مراسمو کې د ۲۰ ولایتونو له ۴۴ ولسوالیو څخه ټولټال ۳۶۴ اشخاصو (۳۰۳ ښځو او ۶۱ نارینه وو) ګډون کړی و.

۱۴. زما د پخواني راپور راهیسې له طالبانو سره د سولې پروسې په اړه کوم د پام وړ ګامونه نه دي پورته شوي. د سولې په موجوده اداره کې اداري اصلاحاتو جریان درلود، په داسې حال کې چې د سولې عالي شورا له ۲۰۱۷ څخه تر ۲۰۲۰ پورې د خپلو چارو ترسره کولو لپاره ستراتیژیک پلان نهایی کړی. په دغه پلان کې مشخص شوي، چې حکومت به له یوه کمزوري موقف څخه مذاکرات نه کوي او د افغانستان د ۲۰۰۴ کال د اساسي قانون اساسي دریځ په کې په وار وار یاد شوی. سربیره پر دې، په پلان کې په کابل کې د کوم بهرني تر منځګړیتوب پرته د سولې خبرو اترو ترسره کولو لپاره غوښتنه شامله ده او په افغانستان کې د ثبات په اړه د سیمه ییزې اجماع د رامنځ ته کولو

پر اړتیا ټینګار شوی. په ورته وخت کې طالبانو هم د حکومت او د نړیوالو همکارانو په وړاندې په افغانستان کې د ناټو د نظامي ماموریت تر بیا نوي کیدو وروسته، د خپل نظامي مخالفت ادامې ته چمتوالي په ډاګه کړې. په ځایي کچه د سولې عالي شورا د سولې ټولو ۳۴ ولایتي کمیټو لپاره نوي غړي ګمارلي، چې دمکړې د شورا د ټولو غړو او ولایتي همکارانو شمیر د ۶۵ بنځو په ګډون ۴۸۰ ته رسېږي.

۱۵. یوناما د افغان سولې په نوښتونو کې د ټول شمولیت چارو بسیجول روان ساتلي. د سپتمبر راهیسې، نوموړې ادارې په بلخ، بامیانو، دایکندي، هلمند، هرات، جوزجان او کابل ولایتونو کې د مراسمو په ګډون، د سولې د اوو ځایي نوښتونو له تطبیق سره مرسته کړې. د اکتوبر پر ۲۹ د یوناما په تخنیکي ملاتړ، د اسیا فاونډیشن په کابل کې یو ملي کنفرانس تنظیم کړی و، چې د ولایتي رابلل شویو او اړوندو همکارانو لپاره د سولې په اړه د افغانانو لپاره څلور ولایتي لار نقشې وړاندې کړې. ګډونوالو د امنیتي وضعیت په اړه خپلې اندېښنې په ډاګه کړې او د دیني عالمانو د رول د تقویه کولو وړاندیز یې وکړ، خو په انتخاباتي پروسه کې د بنځو د ګډون د زیاتولو لپاره په کلیوالي سیمو کې د شخړو د حل د شوراګانو د تاسیس ملاتړ وکړي.

ب. امنیت

۱۶. امنیتي وضعیت په لوړه کچه بې ټیکاهه دی او د دولت او دولت ضد عناصرو تر منځ نږدې په ټول هیواد کې جګړه روانه ده. ملګرو ملتونو د سپتمبر له ۱۵ د نومبر تر ۱۵ پورې، ۳۹۹۵ امنیتي پېښې ثبتې کړې، چې د ۲۰۱۷ کال د ورته مودې په پرتله څلور سلنه کموالی په ډاګه کوي. د نومبر تر ۱۵ پورې، ملګرو ملتونو د ۲۰۱۷ کال په لومړیو ۱۱ میاشتو کې له ۲۱۱۰۵ زیاتې امنیتي پېښې ثبتې کړې، چې د ۲۰۱۶ کال په پرتله یوه سلنه زیاتوالی ښيي. زیات شمیر دغه پېښې د وسله والو نښتو له امله وې. موجوده جریاناتو ته په کتو، وسله والې جګړې د ۶۲ سلنې په درلودو سره د امنیتي پېښو اکثریت جوړوي، په تعقیب یې ځای پر ځای شوي چاودیدونکي توکي دي، چې ۱۷ سلنه جوړوي. د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله، هډفي وژنې او تښتونې ۱۶ سلنه لوړې شوي. زیات شمیر دغه پېښې په ختیځه او بیا په جنوبي سیمه کې رامنځ ته شوي، چې دغه دوه سیمې د ټولو پېښو ۵۶ سلنه جوړوي.

۱۷. په افغانستان او جنوبي آسیا کې د امریکا د متحده ایالاتو د نوې ستراتیژۍ تر اعلان وروسته، افغان او نړیوالو نظامي ځواکونو خپل هوايي عملیات د پام وړ زیات کړي، کومو چې د امریکا د متحده ایالاتو ځواکونو د بنګلتیا په اصولو کې د بدلونونو لپاره زمینه برابره کړه. د راپور په موده ۲۱۵ هوايي بریدونه ترسره شوي، چې د ۲۰۱۶ د ورته مودې په پرتله ۷۳ سلنه زیاتوالي په ډاګه کوي، او په اکتوبر کې یوناما د هیواد په تاریخ کې د هوايي بریدونو تر ټولو لوړ شمیر ریکارډ کړ. د هوايي بریدونو ترسره کول په ۲۲ ولایتونو کې ثبت شوي، چې زیاتره د

جنوب په هلمند ولايت او د ختيځ په ننگرهار ولايت کې ترسره شوي. په هوايي بريدونو کې زياتوالي د پام وړ اغيز رامنځ ته کړی، چې د راپورونو له مخې يې دواړو دولت ضد عناصرو او ملکي وگړو ته درانه تلفات اړولي.

۱۸. طالبانو هم د ولسواليو اداري مرکزونو د نيولو په موخه د پراخې کچې عمليات ترسره کړل، چې په کندهار کې يې معروف، په غزني کې اندر، په فراه کې شيب کو او اروزگان کې شهيد حساس ولسوالۍ د موقت وخت لپاره تر خپلې ولکې لاندې راوستې وې. په ټولو قضيو کې افغان امنيتي ځواکونو طالبان په شا تمبولي، په ځينو پېښو کې يې د نړيوالو امنيتي ځواکونو هوايي ملاتړ له ځان سره درلود. د اکتوبر پر ۱۴، افغان ځواکونو په کندهار کې د غورک ولسوالۍ مرکز بيرته ونيوه، کوم چې د ۲۰۱۶ کال له نومبر راهيسې د طالبانو تر ولکې لاندې و.

۱۹. د راپور موده په وروستيو کې تر ټولو د تاوتریخجنو اونیو شاهدو وه، چې د دولت ضد عناصرو په گڼ شمير ځايونو کې په ښکاره ډول يو لړ همغږي شوي بريدونه ترسره کړل. د اکتوبر له ۱۷ تر ۱۹ پورې طالبانو په هيواد کې څلور ډله ييز بريدونه ترسره کړل چې د هموی شوبلې يې د ځانمرگو بمونو په څير کارول او د افغان ملي دفاعي او امنيتي ځواکونو او ملکيانو په گډون يې له ۱۰۰ زيات وگړي ووژل. دغه پېښې د ولسواليو د مرکزونو پر ځای د افغان امنيتي ځواکونو پر هډو د طالبانو د بريدونو د زياتيدونکي تمرکز ښکارندو دي، چې درانه تلفات اړوي، مورال کمزوری کوي او نظامي تجهيزات غلا کوي.

۲۰. د اسلامي دولت خراسان ولايت ډله (داعش) په قوت سره په خپل حال پاتې وه، د راپور د مودې پرمهال يې د دواړو ملکي او نظامي اهدافو په وړاندې د يو شمير بريدونو مسووليت پر غاړه واخيست. په دغو بريدونو کې درې ځانمرگي بريدونه په کابل کې ترسره شوي، چې دوه يې په جوماتو کې پر عبادت کوونکو شوي، چې زيات شمير ملکي تلفات يې رامنځ ته کړل. د اکتوبر پر ۳۱ په درېيم بريد کې، چې ځای پر ځای شوي چاوديدونکي توکي په کې د کابل د گرین زون د ډيپلوماتيکې سيمې پر پوله وچول شول او ۱۰ ملکيان يې ووژل، کوم چې د نړيوالې ټولنې پر وړاندې يو سمبولیک بريد بريښي او د مئی د ۳۱ ځانمرگي بريد راهيسې په ډيپلوماتيکه ساحه لومړی هغه گڼل کېږي. داعش ډلې دغه راز په کابل کې د نومبر پر اومه پر يوه تلویزيوني چينل او د نومبر پر ۱۶ په کابل کې د والي نور د ملاتړو پر غونډه د ځانمرگي بريد مسووليت منلی. د اسلامي دولت خراسان ولايت ډلې او د طالبانو وسله والو په ننگرهار او جوزجان ولايتونو کې يو له بل سره جگړې کړي.

۲۱. حکومت د خپلې عمومي ستراتيژۍ د کلیدي عنصر په څير د امنيتي سکتور د اصلاحاتو په اړه د خپل څلور کلن پلان پلي کولو ته لومړيتوب ورکول جاري ساتلي. د پلان د يوې برخې په څير د نومبر پر پنځمه نېټه، د کورنيو چارو او دفاع وزارتونو يو تفاهم ليک لاسليک کړ، چې په رسمي ډول افغان سرحدي پوليس او افغان ملي د عامه نظم پوليس د کورنيو چارو له وزارت څخه دفاع وزارت ته وليږدوي. د ملکي گمارنو سره د پوليسي ځواک د ملکي کولو په لور هڅې هم روانې وې، چې د ټولټال ۱۹۱ ملکي پوستونو څخه يوازې ۱۶ د منځنۍ کچې پوستونه

خالي پاتې وو. په افغان ملي پوليسو کې زړيدنه يوه ستره اندېښنه ده او پوليس د تلفاتو له لوره كچې څخه لا اوس هم اغيزمن كيږي. د اكتوبر پر ۱۷، د پكتيا د پوليسو پر قوماندانۍ په يوه بريد كې ۵۴ پوليس ووژل شول.

۲۲. د سپتمبر پر ۲۷، د امريكا د متحده ايالاتو د دفاع وزير جيمز ماتيس او د ناټو سرمشري جينز ستولتينبرگ له افغانستان څخه ليدنه وكړه او له ولسمشر سره يې وکتل. په يوه گډ مطبوعاتي كنفرانس كې، ښاغلي غني او ښاغلي ماتيس په سيمه كې له ټولو هيوادونو غوښتنه وكړه، چې له تروريزم سره د مبارزې په هڅو كې همكاري وكړي. د نومبر پر نهمې نېټې، په بروكسل كې د ناټو د دفاع وزيرانو د غونډې پر مهال د ناټو متحدينو له افغانستان سره خپله ژمنه بيا تکرار كړه، چېرې چې ښاغلي ستولتينبرگ د دې اعلان وكړ، چې د ناټو د ځواكونو اندازه به له ۱۳۰۰۰ څخه ۱۶۰۰۰ ته لوړه شي، چې په تعقيب يې متحدينو د موجوده ځواكونو د شمير د زياتولو ژمنې وكړې.

۲۳. اوه داسې پېښې وې چې د ملګرو ملتونو په کارمندانو پورې يې تړاو درلود، يوه د تهديدونې او پنځه جنایې پېښې وې، چې د وسله والې جګړې او تښتونې کومه پېښه يې نه درلوده.

ج. سيمه ييزه همكاري

۲۴. د افغانستان او د هغه له گاونډيو سره اړيکې غښتلې شوي. د اكتوبر پر لومړۍ نېټه د پاکستان د پوځ مشر جنرال قمر جاوید باجوه له ښاغلي غني سره په کابل کې وليدل، خو د نورو مشترکو موضوعاتو ترڅنګ د سيمه ييز امنيت په اړه خبرې اترې ترسره كړي. د هر اړخيز مشاركت د تړون د نهايي كولو لپاره د افغانستان او د ايران د اسلامي جمهوريت دوه اړخيزو هڅو پرمختګ كړی، او د كاري كميتو د دويم پړاو غونډې په كابل كې د اكتوبر پر اتمه ترسره شوې. د اوبو، امنيت او كډوالو او كډوالۍ موضوعگانو په اړه د وزير مرستيالانو په كچه مذاكرات ترسره شول. افغانستان د سپتمبر پر ۱۲ د دوو هيوادونو د "پراختيا د نوي مشاركت" په پيلولو او د سپتمبر پر ۲۸ د پوليسو د روزنې او پراختيا په اړه د يوه تفاهم ليك په لاسليك كولو سره، له هند سره د خپلو دوه اړخيزو اړيكو پراخول جاري ساتلي. د اكتوبر پر ۲۴، ښاغلي غني له نوي ډهلي كتنه وكړه، چېرې چې نوموړي د هند له صدر اعظم نريندرا مودي سره وکتل. ښاغلي مودي د "افغانانو په مشرتابه، افغانانو په مالکیت، افغانانو په كنترول" د پخلاينې لپاره ملاتړ څرګند كړ، په داسې حال كې چې دواړو مشرانو د پرمختيا او اړيكو په اړه سره مذاكرات ترسره كړل. د اكتوبر پر ۲۴ د امريكا د متحده ايالاتو د بهرنيو چارو وزير ريکس ټيلرسن له افغانستان، هند او پاکستان څخه ليدنه وكړه، خو د جنوبي اسيا لپاره د امريكا د متحده ايالاتو د نوې ستراتيژۍ په اړه خبرې اترې ترسره كړي. د افغانستان د بگرام په هوايي ډګر كې، ښاغلي ټيلرسن د سولې او پخلاينې له پروسې سره د امريكا د متحده ايالاتو ژمنه بيا تايد كړه.

۲۵. د شانګهای د همکاری سازمان د افغانستان د رابطې ډلې غونډه د اکتوبر پر ۱۱ په مسکو کې ترسره شوه، چې د بهرنیو چارو وزارت د مرستیالانو په کچه په کې ګډون شوی و. د غونډې پرمهال د افغانستان د بهرنیو چارو د وزارت مرستیال حکمت کرزي راتلونکې پنځه اصلي موضوعګانې په ډاګه کړې: د افغانستان وړاندیز چې د افغانستان د رابطې ډلې راتلونکې غونډې په ګډه رهبري کړي؛ د شانګهای د همکاری په سازمان کې د افغانستان بشپړ غړیتوب؛ د اسلامي دولت ډلې د جنګیالیو له خوا چې له عراق او سوريې څخه افغانستان ته راځي، ګډ امنیتي ګواښ؛ د افغانانو په مشرۍ او افغانانو په مالکیت د سولې د پروسې اهمیت؛ او د شانګهای د همکاری سازمان له هیوادونو سره د سوداګرۍ او پانګونې له لارې اقتصادي یو ځای کیدنه. چین د دې وړاندیز وکړ چې د ۲۰۱۸ په لومړیو کې د افغانستان د رابطې ډلې د راتلونکې ناستې کوربتوب وکړي. تر یوه کال ځنډ وروسته، د اکتوبر پر ۱۶ د څلور اړخیزې همکاری شپږمه ناسته په مسقط کې ترسره شوه، چې افغانستان، چین، پاکستان او د امریکا متحده ایالاتو په کې ګډون کړی و. د ناستې د پایلو په اړه کومه اعلامیه خپره نه شوه.

۲۶. حکومت د نورو سیمه ییزو ناستو له لارې خپل څو اړخیز مشارکت روان ساتلی. د نومبر پر ۱۴، د افغانستان په اړه د سیمه ییز اقتصاد او همکاری اوم کنفرانس په عشق اباد کې ترسره شو. د سیمه ییزې تبادلې، اوبو د کارونې، نشه یي توکو سره د مبارزې، ترانسپورت، د سوداګرۍ د تسهیل او تجارت چاپیریال په برخه کې د مشارکت د موضوعګانو په اړه خبرې اترې ترسره شوې. د کنفرانس په ځنډو کې افغانستان، اذربایجان، جورجیا، ترکیې او ترکمنستان د دريو کلنو تخنیکي خبرو اترو وروسته د لاجوردو د ترانسپورتي لارې د جوړولو تړون لاسلیک کړ. د کنفرانس په تعقیب، د ملګرو ملتونو د نشه یي توکو او جرمونو دفتر په عشق اباد کې د نومبر پر ۱۶ او ۱۷ یو دوه ورځنی کنفرانس چې موضوع یې "د سیمه ییزو همکارانو ترمنځ د افغانستان بدیلو پرمختیایي نوښتونو ته وده ورکول" وه، تنظیم کړ. په دغې ناسته کې له افغانستان، د ایران اسلامي جمهوریت او پاکستان څخه پلاوو، او دغه راز د یو شمیر سیمه ییزو او نورو هیوادونو او د ملګرو ملتونو د سیستم د ګڼ شمیر ادارو استازو ګډون کړی و. د کنفرانس ګډونوالو د بدیلو نوښتونو دودولو او د کوکنارو کښت د راکمولو لپاره د یو شمیر تدابیرو په اړه خبرې اترې ترسره کړې. د اسیا زره-استانبول پروسې د وزیرانو د کچې اوم کنفرانس د ډسمبر پر لومړۍ نېټه په باکو کې ترسره شو. په باکو پریکړه لیک کې، دولتونو د سخت افراطیت او تروریسم سره د مبارزې او د سیمه ییزې اقتصادي ودې لپاره د اقتصادي اړیکو د غښتلي کولو لومړیتوبونه په ګوته کړل.

درېیم. بشري حقونه

۲۷. د اکتوبر پر ۱۲، یوناما د ۲۰۱۷ کال د لومړیو نهو میاشتو په اوږدو د ملکي تلفاتو د جریاناتو په اړه معلومات وړاندې کړل. د جنوري د لومړۍ او سپټمبر د ۳۰ ترمنځ، نوموړې ادارې ۸۰۱۹ ولسي مرګ ژوبله (۲۶۴۰ مړینې او ۵۳۷۹ ټپي) مستند کړې، چې د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله شپږ سلنه کموالي په ډاګه کوي. ملکي

مړینه یوه سلنه لوړه شوې، په داسې حال کې چې د ټپي شویو ولسي وگړو شمیر نهه سلنه راتیت شوی. د جگړې اړوند تاوتریخوالي همدارنگه معیشتونه، کورونه او شتمنۍ ویجاړې کړي، په زرگونو کورنۍ یې بې ځایه کړي او پوهنې، روغتیا او نورو خدمتونو ته یې لاس رسی محدود کړی. یوناما د ملکي تلفاتو ۶۴ سلنه دولت ضد عناصرو، ۲۰ سلنه دولت پلوه ځواکونو، ۱۱ سلنه د دولت ضد عناصرو او دولت پلوه ځواکونو ترمنځ د ځمکنیو نښتو پرمهال نامنسوبو متبادلو ډزو، پنځه سلنه له جگړې څخه د پاته شونو چاودیدونکو توکو او پولې په اوږدو کې ډزو په گډون نورو سرچینو ته منسوب کړي.

۲۸. ځمکنۍ نښتې ۲۸۰۷ ملکي تلفات (۶۸۴ مړینې او ۲۱۲۳ ټپي) یا د دغه ډول ټولو تلفاتو ۳۵ سلنه جوړوي. د دولت ضد عناصرو له خوا په ملکي میشتو سیمو کې په ځانمرگو بریدونو کې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو بې توپیره کارونه د ۳۸۲ مړینو او ۱۲۰۲ ژوبلو لامل شوې، چې د ټولو ملکي تلفاتو ۲۰ سلنه جوړوي، په داسې حال کې چې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو نور تاکتیکونه د فشاري ماینونو په گډون ۱۸ سلنه جوړوي. یوناما دغه راز د هوايي بریدونو په پایله کې ۴۶۶ ملکي تلفات (۲۰۵ مړینې او ۲۶۱ ټپي) مستند کړي، چې د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله ۵۲ زیاتوالي ښيي، چې ښځې او ماشومان د دغو تلفاتو ۶۸ سلنه جوړوي. په مجموعي ډول، یوناما د ماشومانو ۲۴۸۰ تلفات (۶۸۹ مړینې او ۱۷۹۱ ټپي) مستند کړي، کوم چې د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې په پرتله د ماشومانو په مړینه کې پنځه سلنه زیاتوالی په ډاگه کوي. ځمکنۍ نښتې د ماشومانو د ټولو تلفاتو د ۴۶ سلنه لامل شوي. د ښځو تلفات ۱۳ سلنه لور شوي.

۲۹. د اکتوبر پر ۱۷، یوناما په کابل کې د ملکيانو د ساتنې په اړه د ملکي-نظامي دویم کلني ډيالوگ ترسره کړ. د دولت لور پورو نظامي استازو له نړیوالې ساتندوي ټولنې سره یو ځای د هغو پلانونو په اړه مباحثې ترسره کړي، چې په اگست کې د تصویب شوي د هغو ځینو دودیزو وسلو کومې چې ښایي په زیات ډول ټپونه را منځ ته کړي یا بې توپیره اغیزې ولري، د کارونې د منع یا محدودیت په اړه د ۱۹۸۰ کنوانسیون تر څلورم پرتوکول لاندې خپل مکلفیتونه رعایت کړي، دوي دغه راز په دې وروستیو کې د ملکي تلفاتو د مخنیوي او راکموني د تصویب شوې ملي پالیسي د تطبیق په اړه خبرې اترې ترسره کړې.

۳۰. پر فرقه بیزو هدفونو تر یو لړ تاوتریخجنو بریدونو وروسته، یوناما د نومبر پر اومه یو ځانگړی راپور خپور کړ، چې پر عبادت ځایونو، مذهبي مشران او عبادت کوونکو بریدونه مستند کوي، په ځانگړي ډول هغه بریدونه چې شیعه مذهبه عبادت کوونکي په نښه کوي. د ۲۰۱۶ د جنوري د لومړۍ او د ۲۰۱۷ د نومبر د اومې ترمنځ، دغه ډول ۵۱ پېښې مستندې کړي، چې ۸۵۰ ملکي تلفات (۲۷۳ مړینې او ۵۷۷ ټپي) یې اړولي، کوم چې له ۲۰۰۹ څخه تر ۲۰۱۵ پورې په ټوله اوه کلنه موده کې د دغه ډول بریدونو په پایله کې د رامنځ ته شویو تلفات شمیر نږدې دوه برابره کوي. یوناما نږدې ټول دغه بریدونه دولت ضد عناصرو ته منسوب کړي. د راپور په موده کې د شیعه

مذهبو پر دوو جوماتو بریدونه شوي. د سپتمبر پر ۲۹، یوه ځانوژونکي بریدگر د عاشورا مراسمو پر لمانځغونډه په ځان پورې تړلي چاودیدونکي توکي وچول، چې شپږ ملکيان یې ووژل. د اکتوبر پر ۲۰، یوه بریدگر په کابل کې په امام زمان جومات کې په ځان پورې تړلي توکي وچول او ۵۷ ملکيان یې ووژل. د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې د دواړو بریدونه مسوولیت منلی.

۳۱. د فرقه یي اهدافو په وړاندې د بریدونو د مخنیوي په یوه هڅه کې، حکومت په سپتمبر کې یو شمیر نوي تدابیر معرفي کړل، خو له گواښ سره مخ په گوته شوي عبادت ځایونه وساتي. په دغو تدابیرو کې په ټول هیواد کې له ځایي ټولنو څخه د نږدې ۲۵۰۰ اشخاصو مسلح کول او گمارل شامل دي، چې شاوخوا ۶۰۰ جوماتونه او زیارتونه له بریدونو خوندي کړي. شننونکو په عام ډول له دغو تدابیرو سره خوښي څرگنده کړه، خو ټینګار یې وکړ چې دولت د ټولو اتباعو د ساتنې لومړني مسوولیت لری، یو داسې دریځ چې د یوناما له خوا هم تایید شوی.

۳۲. د جنوري د لومړۍ او سپتمبر د ۳۰ ترمنځ، یوناما د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې د پولیو واکسینو د کارمندانو په وړاندې د دريو پېښو په گډون د ۳۳ پېښو په پرتله، د جګړې اړوند ۱۸ داسې پېښې تایید کړي، چې روغتیايي مرکزونه او د روغتیا پالنې کارمندان یې په نښه کړي (۱۰ د طالبانو، ۵ د نامعلومو وسله والو ډلو، ۲ د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې او ۱ د دولتي ځواکونو له خوا). د پنځو پېښو له امله روغتیايي کلینیکونو تړل شوي. یوناما ۱۳ داسې پېښې تایید کړي، چې ښوونیز مرکزونه او کارمندان یې اغیزمن کړي، او په یو شمیر کې یې گواښونه، تهدیدونه او ځورونې شاملې وې. یوناما ۱۰ پېښې وسله والو ډلو (۶ طالبانو، ۲ د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې او ۲ نامعلومو وسله والو ډلو)، ۲ پېښې د پولې په اوږدو کې ډزو او ۱ پېښه نړیوالو نظامي ځواکونو ته منسوبې کړي. یوناما د ۲۰۱۶ کال په ورته موده کې ۲۴ دغه ډول پېښې مستندې کړې وې.

۳۳. یوناما د ماشومانو د گمارنې او کارونې ۳۰ راپورونه ترلاسه کړي، چې ۲۴۷ هلکان په کې شامل وو؛ نوموړې ادارې د ۱۹ هلکانو گمارنه او کارونه تایید کړي (۱۲ د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې، ۶ د طالبانو او ۱ د افغان سیمه ییزو پولیسو له خوا). سربیره پر دې، یوناما د طالبانو له خوا د دريو تښتونو، چې لږ تر لږه څلور ماشومان په کې شامل وو او د ماشومانو په وړاندې د جنسي تاوتریخوالي دوه نا تایید شویو پېښو په اړه راپورونه ترلاسه کړي، چې تر څپرې لاندې دي.

۳۴. د یوناما د مدافعې په تعقیب، د نومبر پر اومې نېټې، افغان حکومت ۵۰ تنګي ځوانان چې د ملي امنیت په تورونو توقیف شوي وو، په پروان کې د اکثریت لویانو له توقیف ځای څخه په کابل ولایت کې د تنکیو ځوانانو اصلاح مرکز ته انتقال کړل. ملګري ملتونه په داسې حال کې چې د تنکیو ځوانانو په اصلاح مرکزونو کې د ماشومانو وضعیت څاري، د کورنیو د ملاقاتونو، ښوونیزو، روغتیايي، حقوقي، ټولنیزو، رواني ملاتړ او له ټولني سره بیرته د یو ځای کیدو پروګرامونو د برابرولو لپاره خپلې د مدافعې چارې جاري ساتلي.

۳۵. د تاوتریخوالي ښځینه قربانیانو لپاره عدالت ته لاس رسي یوه ننگونه گڼل کېږي. د ښځو، سولې او امنیت په اړه د عمل د ملي پلان په تطبیق کې پرمختګ د بیا کتل شوي ۵۲ میلیونه امریکایي ډالرو د تطبیق بودجې په نهایي کولو کې د ځنډ له امله سوکه شوي، کوم چې په اکتوبر کې پېښ شوي. د تمویلونکو میکانیزمونو په اړه له مرستندویانو سره خبرې اترې روانې دي. د نومبر له ۲۵ د اکتوبر تر ۱۰ پورې، یوناما او د ملګرو ملتونو هیوادني ټیم د افغانستان کمپاین ملاتړ وکړ چې موضوع یې "د ښځو پر وړاندې د تاوتریخوالي په اړه ۱۶ ورځنۍ فعالیت" وه، او د سمینارونو، ورکشاپونو، ډیالوګونو او راډیويي پروګرامونو په ګډون په ټول هیواد کې ۱۴ فعالیتونه ترسره شول. د ۲۰۱۷ کال موضوع وه "هیڅوک شا ته مه پرېږدی": د ښځو او نجونو په وړاندې د تاوتریخوالي پای ته رسول".

۳۶. په مۍ میاشت کې د شکنجې ضد کمیټې له خوا د افغانستان تر بیا کتنې په تعقیب، حکومت د دغې کمیټې سپارښتنو د تطبیق لپاره ګامونه پورته کړل. په سپټمبر کې ولسمشر د شکنجې د منع په اړه په ولسمشریز فرمان الحاقی ضمیمه تصویب کړه، چې د شکنجې قربانیان کولی شي له حکومت څخه د تاوان ترلاسه کولو لپاره خپلې حقوقي دعوي په دواړو جنایي او ملکي محکمو کې وړاندې کړي. د اکتوبر په ۲۵ د عدلیې وزارت له خوا په یوه تنظیم شوي کنفرانس کې، د شکنجې ضد کمیټې له خوا د سپارښتنو د تعقیبولو لپاره حکومت خپل د عمل ملي پلان وړاندې کړي. حکومت دغه راز د ملي امنیت د شورا په مشرۍ یوه کمیټه تاسیس کړه، چې د عمل د دغه پلان د تطبیق د څارلو ځانګړی مسوولیت لري.

۳۷. د دولت ضد عناصرو له خوا د مدني ټولني فعالیتونو او د رسنیو کار کوونکو په وړاندې بریدونو، تهدیدونو او ګواښونو دوام درلود. یوناما دغه ډول پنځه پېښې، یوه یوه په مرکزي، منځنيو لوړو، شمال ختیځ، جنوب او جنوب ختیځ سیمو کې مستندې کړي. د نومبر پر اومې نېټې، په کابل کې پر شمشاد تلویزیون برید چې مسوولیت یې د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې پر غاړه واخیست، د دغه تلویزیون یو کارمند و واژه او ۲۰ نور یې ټپي کړل. د مدني فضا د دودولو د هڅو د یوې برخې په څیر، یوناما د اکتوبر پر اتمې نېټې په کندهار ولایت کې د ژورنالستانو د استازو لپاره یوه غونډه دایر کړه. ګډونوالو د خپلو مسلکي دندو د ترسره کولو پرمهال د هغوي د خونديتوب او ننگونو په اړه خپلې اندېښنې شریکې کړې.

څلورم. د کابل پروسې تطبیق او د پراختیایي مرستو همغږي

۳۸. دولت له مدني ټولني، د خصوصي سکتور د استازو او د نړیوالو مرستندویانو سره په سلا مشوره، د اصلاحاتو د اجندا تطبیق ته لومړیتوب ورکول جاري ساتلي. د اداري فساد په وړاندې د مبارزې پر هڅو، د وړتیا پر بنسټ د ملکي خدمتونو پر ګمارنې او د کورنیو چارو په وزارت کې پر اصلاحاتو له تمرکز سره، د حکومتولۍ اصلاحات د اصلاحاتو د اجندا بنسټیز عنصر ګڼل کېږي. د اکتوبر پر پنځمې، دولت په کابل کې د پراختیا په اړه د لوړ پوړو چارواکو خپله کلنۍ ناسته دایر کړه، چې د ۴۳ هیوادونو او نړیوالو ادارو له استازو او د افغان حکومت له وزیرانو

او لوړ پوړو چارواکو څخه تشکیل وه. مباحثې د اقتصاد، زیر بنا، د بڼو پیاوړتیا، خصوصي سکتور او حکومتولۍ په ګډون، پر اقتصادي پراختیا او اصلاحاتو د اجندا پر اساسي عناصرو متمرکزې وې. ګډونوالو د برابري او موثریت د بسیجولو لپاره د بشري پانګې د پراختیا په ګډون پراختیایي پانګوونې ته د لومړیتوب ورکولو پرمهال، د مالي او پالیسي اصلاحاتو؛ د حکومت د عوایدو د تقویه کولو لپاره انرژي او استخراجي صنعت؛ او د اقتصادي امکاناتو د پراختیا لپاره د سیمه ییزې همکارۍ اړتیا په ډاګه کړه. په کاري ځواک کې د تعلیمي باور لیکونو په ترلاسه کولو او تصدیق کولو کې د بڼو د ځورونې په ګډون، د بڼو د اقتصادي تقویې او دغه راز شتمنیو ته د هغوي د محدود لاس رسې په اړه خبرې اترې ترسره شوې. دولتي چارواکو د هډفي پراختیا د زیربنا د اړتیا یادونه وکړه، کوم چې د دوي په وینا باید په محتاطانه ډول لومړیتوب بندي شي، خو د ساختمان او ساتنې اړتیاوو ته رسیدګي وشي. د خصوصي سکتور د پراختیا په اړه، ګډونوالو د پالیسي په مباحثو کې د خصوصي سکتور د استازو د شاملولو لپاره له دولت څخه مننه وکړه، خو په دې یې ټینګار وکړ چې وروستیو اصلاحاتو لا تر اوسه پر ځایي کاروبار کوم اغیز نه دی ښیندلی.

۳۹. د اقتصادي ودې پلانونه د ۲۰۱۶ کال په پرتله کم زیاتوالی په ډاګه کوي، که څه هم د پیسو نړیوال صندوق د دې یادونه کړې، چې دا به خپل وړاندلېد له ۳ څخه ۲/۵ ته راټیټ کړي. د پیسو د نړیوال صندوق ډلې د سپتمبر له ۲۷ د اکتوبر تر اومې پورې په باکو کې د دغه صندوق له خوا د افغانستان د اوږد مهال کرډیټ وړتیا د دویمې بیا کتنې لپاره مباحثې ترسره کړې. د پیسو نړیوال صندوق خبر ورکړی چې اجرات د قناعت وړ دی او د جون تر پایه د اجراتو شرایط او زیاتره ساختاري معیارونه پوره کړای شوي. د حکومت د اداري فساد په ضد د هڅو له امله په تیره بیا په بندرونو کې، د عوایدو راغونډول زیات شوي او د ۲۰۱۷ کال د عوایدو د راغونډولو د ۲/۲ بیلینو هدف نږدې ترلاسه شوی. د پیسو نړیوال صندوق په ډاګه کړې، چې د ودې اندازې باید شپږ سلنې ته ورسېږي، خو د ۴۰۰۰۰۰ خلکو لپاره چې هر کال د کار مارکیټ ته داخلېږي، بسیا کاري فرصتونه ایجاد کړای شي. دغې ادارې همدارنګه د راتلونکو ټاکنو له امله را ولاړیدونکې بالقوه بې ثباتۍ ته اشاره وکړه، کوم چې ښایي د ځینو اړینو اصلاحاتو د ځنډ لامل شي.

۴۰. د سپتمبر پر ۲۸ د قانون د حاکمیت او د اداري فساد ضد عالي شورا د اداري فساد ضد ستراتیژي تصویب کړه، خو د ۲۰۱۶ په اکتوبر کې په بروکسل کې د افغانستان په اړه په ډایر شوي کنفرانس کې شوې ژمنې عملي کړي. ستراتیژي د سپتمبر پر ۱۸ د مرستندویانو او کارپوهانو د ژمنو د ترسره کولو په ګډون، له داخلي او نړیوالو همکارانو سره د سلا مشورو او د یوناما له خوا د تخصصي مرستې د برابرولو په تعقیب خپره شوه. د ستراتیژي په لومړیتوبونو کې د امنیتي او عدلي سکتور او په عامه سکتور کې د وړتیا پر بنسټ ګمارنې شامل دي. د مدني ټولنې ډلو او د نړیوالې ټولنې څارونکو د ستراتیژي د تعدیل غوښتنه وکړه، خو د اداري فساد ضد ادارو وړاندیز شوي چوکاټ د ملګرو ملتونو د اداري فساد ضد کنوانسیون سره د سمون په اړه لاروښانه وي. که څه هم په ستراتیژي کې د تفتیش

او اداري فساد ضد عالي دفتر د له منځه وړلو لپاره پلان موجود و، خو په بشپړ ډول يې هيلې نه دي پوره کړي، د شتمنيو د ثبت او تايد ميکانيزمونو په غوره ډول د چارو د ترسره کولو لپاره بدیلونه لا اوس هم نا مشخص پاتې دي.

۴۱. د اداري فساد ضد عدلي مرکز له ۹۵ قضیو څخه د ۲۵ هغو ابتدايي او ۲۱ قضیو استیناف محاکمې بشپړې کړې. ۱۵ قضیې د سترې محکمې له خوا بیا کتل شوي. دغه مرکز د کورنیو چارو او دفاع وزارتونو د چارواکو د لورې کچې پر قضیو خپل تمرکز جاري ساتلی. د دغه مرکز د کارمندانو امنیت یوه جدي اندېښنه گڼل کېږي. د اکتوبر پر ۱۵، د دغه مرکز ځانگړې څیړونکي په ۲۰۱۷ کې د مرکز د دریم کارمند تر وژنې څو ورځې وروسته ووژل شو. دغه راز په اکتوبر کې، د مرکز پر اجرائیه مشر برید وشو او په ستونزه له اختطاف څخه وژغورل شو. له دغو پیښو هیڅ یوه یې لا تر اوسه په بشپړه توگه نه ده خپل شوې. د امنیتي پیښو په اړه راپورونه د دغه مرکز د امنیتي پروتوکولونو د تطبیق په وړاندې جدي خنډونه په ډاگه کوي، او د اداري فساد ضد عدلي مرکز د کارمندانو لپاره د امنیتي تدابیرو په اړه د ولسمشر فرمان چې په جون کې صادر شوی و، لا تر اوسه په بشپړ ډول نه دی عملي شوی.

۴۲. د اکتوبر پر ۱۴، د عدلیې وزارت د جزا د نوي قانون له درې پښتو ته ژباړه او چاپ بشپړ کړ، کوم چې د ۲۰۱۷ په مارچ کې توشیح شوی او ټاکل شوې وه چې د ۲۰۱۸ په فبروري کې به نافذ شي. د قانون د ژباړې پرمهال د بنځو په وړاندې د تاوتریخوالي د له منځه وړلو فصل لږې کړای شوی و. د دغه فصل لږې کول د افغان مدني ټولنې او نړیوالې ټولنې له خوا له نیوکو سره مخ شو، قاضیان او څارنوالان به د ساتنې هغو کمزورو معیارونو کارول جاري ساتي، کوم چې د ۲۰۰۸ د بنځو پر علیه د تاوتریخوالي د منع په جلا قانون کې برابر شوي.

۴۳. د ځایي لور پورو چارواکو د گمارنې د رقابتي پروسو پر تطبیق د ځانگړي تمرکز سره، دولت د وړتیا پر بنسټ د گمارنې هڅې جاري ساتلي. د اکتوبر پر دویمې، ولسمشر د کابل او دایکندي ولایتونو لپاره دوه نوي والیان وټاکل. سربیره پر دې، د سیمه ییزو ارگانونو خپلواکې ادارې د هرات ولایت لپاره لومړنۍ بنځینه والي مرستیاله وټاکله.

پنځم. بشري مرستې او کډوال

۴۴. د راپور په موده کې، د جگړې له امله نږدې ۳۳۰۰۰ وگړي تازه بې ځایه شوي، چې په دې سره په ۲۰۱۷ کال کې د بې ځایه شویو ټولټال شمیر له ۳۱۸۰۰۰ څخه لور شو. د ټولو بې ځایه شویو وگړو ۲۳ سلنه د لاس رسي په داسې سختو سیمو کې ځای پر ځای شوي، چې یا خو ډیرې لږې دي یا د دولت ضد عناصرو تر ولکې یا د هغوي تر رقابتي جگړې لاندې دي. داخلي بې ځایه کیدنې په ۲۰۱۷ کال کې په ټول هیواد کې له ۳۴ ولایتونو څخه ۳۱ هغه اغیزمن کړي. څرنګه چې په ځینو سیمو کې جگړه اوږده شوې او لومړۍ کرښې له یوه ځایه بل ته لیردول

شوي، له امله يې زيات شمير بې ځايه شوې کورنۍ دويم ځلي بې ځايه کيدنې ته اړې شوي. زيات شمير بې ځايه شوې کورنۍ خپلو اصلي مېشت ځايونو ته له خونديتوب او وقار سره د ستيندنې په اړه کوم نظر نه لري.

۴۵. د کډوالو لپاره د ملګرو ملتونو د عالي کميشنري د خپلې خوښې راستنيدنې تر پروګرام لاندې، د راپور په موده کې هيواد ته له ۱۴۰۰۰ څخه زياتو راستانه شويو ثبت افغان کډوالو مرستې ترلاسه کړې. د دغو کډوالو له ۹۸ سلنې زيات يې له پاکستان څخه راستانه شوي. راستنيدونکو اشخاصو په اوسط ډول د هر شخص په سر ۲۰۰ امريکايي ډالر ترلاسه کړي، خو خپلو اصلي مېشت ځايونو يا منزل ته د ترانسپورت او نورو بېرنيو اړتياوو لکه خورو او سرپناوو لګښتونه تاديه کړي. په عام ډول، په ۲۰۱۷ کې له پاکستان څخه افغانستان ته د راستنيدونکو کډوالو شمير د تير کال د ورته مودې په پرتله ۸۴ سلنه ټيټ و. د کډوالو په راستنيدنه کې دغه کموالی په اساسي ډول په پاکستان کې د ساتنې په وضعيت کې د ښه والي، د کډوالو لپاره د ملګرو ملتونو د عالي کميشنري له خوا د ژمي او تياريو د څلور مياشتنۍ دمې، او هر شخص ته له ۴۰۰ امريکايي ډالرو څخه ۲۰۰ ډالرو ته په نغدو مرستو کې د کموالي له امله دي. په پاکستان کې د ناثبت شويو افغانانو د ثبت پروسه د اګست پر ۱۶ پيل شوه او د نومبر تر ۲۰ پورې له ۴۱۱۰۰۰ څخه زيات غوښتليکونه ترلاسه شوي.

۴۶. له پاکستان څخه د ناثبت شويو افغانانو را ايستنه او په خپله خوښه راستنيدنه روانه وه، چې د سپتمبر د ۱۶ او نومبر د ۱۸ ترمنځ ۸۱۰۹ اشخاص را رسيدلي (۷۶۴۰ په خپله خوښه راستانه شوي او ۴۶۹ را ايستل شوي)، کوم چې په ۲۰۱۷ کال کې له پاکستان څخه د ټولو را رسيدلو اشخاصو نهه سلنه جوړوي. د کال له پيل راهيسې له پاکستان څخه د ناثبت شويو راستنيدونکو ټولټال شمير ۹۴۹۵۷ و، کوم چې د ۲۰۱۶ کال په ورته موده کې ۲۳۶۷۲۴ و. د ۲۰۱۷ کال د جنوري له لومړۍ نېټې راهيسې د ۳۹۳۸۲۴ له جملې څخه، د راپور په موده کې د ايران له اسلامي جمهوريت څخه ۱۴۳۷۴۵ افغانان را رسيدلي (۵۵۳۲۳ په خپله خوښه راستانه شوي او ۸۸۴۲۲ را ايستل شوي). د ناثبت شويو راستنيدونکو له ټولټال جملې څخه، د کډوالۍ نړيوال سازمان له پاکستان څخه له ۷۳۸۸ وګړو (۸۹/۵ سلنه) سره او د ايران له اسلامي جمهوريت څخه د ۵۷۵۰ وګړو (شپږ سلنه) سره مرسته کړې. د سپتمبر د ۱۵ او نومبر د ۱۷ ترمنځ، د کډوالۍ نړيوال سازمان همدارنگه له اروپا څخه د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې د ۵۲۷ هغو په پرتله، له ۶۵۹ راستنيدونکو سره مرسته کړې.

۴۷. د ملګرو ملتونو ادارو او د بشرپالنې همکارانو د ناوړين ځپلو خلکو لپاره د بېرنيو بشري مرستو برابرول جاري ساتلي، چې د کال په لومړيو دريو ربعو کې يې په ټولو سکتورونو کې د ۱/۲ ميليونو وګړو لپاره د اجناسو او نغدو پيسو ګډې مرستې رسولې. د بشري مرستو په رسولو کې خنډونه موجود وو، چې په سپتمبر او اکتوبر کې د ټولټال ۷۹ پېښو په پايله کې ملګري ملتونه او د هغوي د بشرپالنې همکاران اغيزمن شوي. له جنوري راهيسې، د ۲۰۱۶ کال د ورته مودې د ۱۶۹ پېښو په پرتله ۳۰۵ دغه ډول پېښې ثبتې شوي. د شمير لوړوالی په ساحه کې د

سخت بدلون د انعکاس پر ځای، په اساسي ډول په راپور ورکولو کې د ښه والي له امله دی. له دې سره سره، د جګړې او هغو سیمو کې چې د دولت ضد عناصر تر ولکې لاندې دي، مرستو ته اړ ټولنو ته لاس رسی د بشري مرستو رسوونکو ته یوه دوامداره ننگونه ده.

۴۸. د نومبر پر نهمې نېټې، یو ماین پاک چې د یوې نادولتي موسسې لپاره یې کار کاوه په ننګرهار ولایت کې په ډزو ووژل شو، او د سپتمبر پر ۱۱، د سره صلیب د نړیوالې کمیټې یو کارمند په بلخ ولایت کې په ډزو وویشتل او ووژل شو. له دغې پېښې وروسته د سره صلیب نړیوالې کمیټې د افغانستان په شمالي سیمه کې په خپله جغرافیایي ساحه کې د کموالي اعلان وکړ. د ۲۰۱۷ کال د پیل راهیسې، ۱۷ مرستندوي کارګران وژل شوي، ۱۵ ټپي شوي او ۴۳ تښتول شوي. د ۲۰۱۶ کال په ورته موده کې، ۱۳ مرستندوي کارګران وژل شوي، ۲۲ ټپي شوي او ۱۱۰ تښتول شوي. د وسله والو ډلو له خوا په زور د روغتیايي مرکزونو د موقتي تړلو بهیر د راپور ورکولو په موده کې جریان درلود، چې زیاتره وخت د غه کار په دې موخه تر سره کېږي څو خپلو جنګیالیو لپاره بیړنۍ پاملرنې په خپل انحصار کې راولي. په ارزګان ولایت کې ۴۰ کلینیکونه اغیزمن شوي وو، چې روغتیايي پاملرنې ته یې له لاس رسي څخه نږدې ۴۲۰۰۰ وګړي یې برخې کړې وو، په داسې حال کې چې په بادغیس ولایت کې ۲۵ کلینیکونه تړل شوي وو، چې نږدې د ۱۷۵۰۰۰ وګړو لپاره یې روغتیايي خدمتونه وړاندې کول. د نومبر تر ۲۳ پورې، په ارزګان ولایت کې یوازې پنځه روغتیايي مرکزونه بیرته پرانستل شوي وو.

۴۹. په سپتمبر کې له نهو میلیونو څخه زیاتو ماشومانو ته او په نومبر کې له ۵/۵ میلیونو زیاتو ماشومانو ته د پولیو واکسینو په ملي کمپاین کې رسیدنه شوې. په ننګرهار او کندهار ولایتونو کې د پولیو د دوو نویو قضیو په اړه راپورونه تر لاسه شوي، چې په ۲۰۱۷ کې د پولیو ټولټال شمیر ۹ ته لوړوي، کوم چې د ۲۰۱۶ کال په ورته موده کې ۱۲ و. په ۲۰۱۷ کال کې نوي کشف شوي لیردوني د پاکستان او افغانستان ترمنځ د پولیو په اوږدو کې د خوځښتونو له امله وې.

۵۰. د سوله ساتو عملیاتو د څانګې د ماین پاکي خدمتونو د ماینونو له امله د میاشتنیو تلفاتو په اوسط اندازه کې د زیاتوالي له امله خپله اندېښنه په ډاګه کړه، له جګړې څخه پاته شوني چاودیدونکو توکو، او ځای پر ځای شویو فشاري ماینونو د ۲۰۱۷ له جنوري څخه تر اکتوبر پورې موده کې هره میاشت ۱۶۹ تلفات اړولي. دغه ارقام د ۲۰۱۶ کال له جریاناتو سره په تطابق کې دي، چېرې چې په میاشتنی اوسط ډول له جنوري تر اکتوبر پورې ۱۶۸ قربانیان ثبت شوي. زیاتره تلفات (۹۶/۳ سلنه) له جګړې څخه د پاته شونو چاودیدونکو توکو، او ځای پر ځای شویو فشاري ماینونو له امله رامنځ ته شوي. له قربانیانو سره د مرستې لپاره د موجوده منابعو او د نړیوالو روغتیايي ادارو د کمښت له امله د دغو پېښو پایلې خورا ناوړه وې. په اکتوبر کې، نوموړې ادارې یوه ابتدایي ارزونه ترسره

کړه، چې د ماین پاکي چارو د همغږۍ له ملي ریاست سره د دغو توکو د له منځه وړلو لپاره د یوې ستراتیژۍ په طرح کولو کې مرسته وکړي.

۵۱. د ماین پاکي خدمتونو څانګې او همکارانو د نغدو مرستو د ترلاسه کولو او ترانزیت په مرکزونو کې د ځمکنیو ماینونو، له جګړې څخه د پاتې شونو چاودیدونکو توکو، او د بې کنټروله ځای پر ځای شویو فشاري ماینونو سیمو ته د بیرته راستنیدونکو لپاره د دغو توکو د خطر په اړه د پوهاوي برابرول جاري ساتلي. د اګست له لومړۍ د اکتوبر تر ۳۱ پورې، ۱۰۹۳۲ بیرته راستنیدونکو دغه ډول پوهاوی/روزنه ترلاسه کړې. په ورته موده کې، د ماین پاکي همکارانو، چې د ماین پاکي چارو د همغږۍ د ریاست او د ماین پاکي خدمتونو د څانګې له خوا همغږي شوي وو، ۱۵ ټولني له ماینونو څخه پاکي اعلان کړې، دغې چارې په ۲۰۰۹۵ کیلومتره ساحه کې نږدې ۲۳۴۸۸۵ وګړي د دې جوګه کړل چې په خپلو ټولنو کې ازاد تک راتګ وکړي، خپل کرنیز فعالیتونه ترسره او مارکیټ ته لاس رسی پیدا کړي. اټکل کېږي چې ۳۳۲۱ د ماینونو میدانونه، ۲۹۶ د جګړې ډګرونه او ۳۷ د مرمیو ګوزارولو ډګرونه په ناچاودو توکو ککړې ساحې ۱۴۴۶ ټولني اغیزمنې کوي. د منظمو جګړو په سیمو کې ټولني له جګړې څخه د پاته شونو چاودیدونکو توکو د شتون په اړه خبر ورکوي، کوم چې زیاتره عامه زیربناوو ته د لاس رسي مخه نیسي، چې په اکتوبر کې دغه ډول یوه پېښه د ننگرهار په سرخ رود ولسوالۍ کې رامنځ ته شوې، چېرې چې باید له یوه ښوونځي څخه د هاوان مرمۍ لرې کړای شوي وای.

۵۲. د نومبر تر ۱۵ پورې، په افغانستان کې بشري مرستو ۳۴۸ میلیونه امریکایي ډالر مرسته ترلاسه کړې، چې ۲۸۷ میلیونه یې د بشري مرستو د غبرګون په پلان کې د شامل شویو فعالیتونو لپاره ځانګړي شوي. له اټکل څخه د کمې راستنیدونو او د خدمتونو د وړاندې کولو د راکم شوي ظرفیت له امله، د کال په نیمه یې کې د بیا کتنې پر مهال د مرستو لپاره په پام کې د نیول شویو اشخاصو شمیر له ۵/۷ میلیونو څخه ۳/۶ میلیونو ته راټیټ کړای شوی.

شپږم. له نشه یي توکو سره مبارزه

۵۳. د افغانستان د ۲۰۱۷ کال د آیومو سروې په اجرائیه لنډیز کې، چې د نومبر پر ۱۳ له نشه یي توکو سره د مبارزې وزارت او د ملګرو ملتونو د نشه یي توکو او جرمونو د دفتر له خوا خپره شوې، د دې یادونه شوې چې د کوکنارو د کینټ ټولټال ساحه په ۲۰۱۷ کال د اټکل له مخې ۳۲۸۰۰۰ هکتارو ته په رسیدو سره، ۶۳ سلنه زیاته شوې. په کرڼه کې دغه زیاتوالی یو شمیر لاملونو ته منسوب شوي، لکه سیاسي بې ثباتي، د حکومت د کنټرول او امنیت نشتون، اداري فساد، د مرسته رسونکې نړیوالې ټولني کمزوری شتون، چې د له منځه وړلو چارې یې له خنډ سره مخ کړي، د کارګرانو او د حاصلخیزو حاصلاتو ارزانه او پریمانه شتون، کوم چې ګروندګر د کوکنارو کینټ ته هڅولي. د دغې کرڼې زیاته اندازه (۶۰ سلنه) د هیواد په جنوبي سیمه کې ترسره شوې. لویدیځه سیمه د ټول

کښت ۱۷ سلنه، شمالي سیمه ۱۳ سلنه او ختیځه سیمه ۷ سلنه جوړوي. پاتې سیمې (شمال-ختیځه او مرکزي) سره یو ځای د کښت ۳ سلنه جوړوي. راپور همدارنگه د آپومو په تولید کې په ۲۰۱۶ کې له ۴۸۰۰ ټنو څخه په ۲۰۱۷ کې ۹۰۰۰ ټنو ته په لوړیدو سره ۸۷ سلنه زیاتوالي په ډاګه کوي.

۴۵. د اګست له ۲۷ د اکتوبر تر ۳۱ پورې، افغان قانون پلي کوونکو چارواکو د نشه یي توکو ضد ۴۳۸ عملیات ترسره کړي، چې په پایله کې یې ۲۳۰ کیلو ګرامه هیروین، ۷۰۰ کیلو ګرامه مورفین، ۲۷۳۶ کیلو ګرامه آپوم، ۴۴ کیلو ګرامه متامفتامین، ۵۶۹۹ کیلو ګرام چرس، ۵۱۰ کیلو ګرام جامده تشکیلوونکې کیمیاوي ماده، ۱۸۱۸۲ لیتره مایع تشکیلوونکې کیمیاوي ماده او ۲۲۵ K-methylenedioxyamphetamine (MDMA) ټابلیټونه (مصنوعي درمل) ونیول شول. سربیره پر دې، د هیروین د پروسس یو لابراتور له منځه یوړل شو او ۷۶ موټر، ۲۰ وسلې او ۱۱۱ موبایل تېلفونونه ضبط شوي. په عین وخت کې نږدې ۵۰۰ شکمن کسان د نشه یي توکو ضد عملیاتو پرمهال نیول شوي، چې د دغو عملیاتو پرمهال د افغان امنیتي ځواکونو دوه غړي وژل شوي او ۳ نور یې ټپي شوي.

۵۵. د راپور په موده کې د قانوني فصلونو په تولید کې پرمختګ شوي. د احصائېي د مرکزي ادارې د معلوماتو له مخې، د تیر کال د حاصلاتو د راتلولو د ورته مودې په پرتله د زعفرانو په کښت کې ۱۳۳ سلنه زیاتوالي راغلي، چې ټولټال ۲۵۸۷/۷ هکتاره ځمکه جوړوي. دغه راز د ۲۰۱۵ او ۲۰۱۶ کلونو په پرتله د سبزیو په تولید کې ۶۳ سلنه، د منو په تولید کې ۵۷ سلنه، د انارو په تولید کې ۴۰ سلنه او بادامو په تولید کې ۳۵ سلنه زیاتوالی رامنځ ته شوي.

اووم: د پلاوي ملاتړ

۵۶. د یوناما د وروستۍ ستراتیژیکې بیا کتنې (A/72/312-S/2017/696) د سپارښتنو سربیره، نوموړې اداره د ۲۰۱۷ کال له پای ته رسیدو مخکې په فراه کې د خپل ساحوي دفتر د بندلو او د فیض اباد ساحوي دفتر د ملي کولو په پلان کې پرمختګ کړي. سربیره پر دې، یوناما یو شمیر اقدامات ترسره کړي، چې د کندز دفتر د مشر له خوا د ملي شوي فیض اباد دفتر له مناسبې څارنې څخه ډاډ حاصل کړي او فراه ته د هرات له ساحوي دفتر څخه روان لاس رسي تنظیم کړي، خو د یوناما د کارمندانو له خوا په فراه ولایت کې له ځایي مرکه ورکوونکو سره منظم ګډون تسهیل کړي. د اګست د ۱۶ او نومبر د ۱۶ ترمنځ، یوناما ۲۱ هوايي او ۲۱۸ زميني ماموریتونه، همدارنگه ۷۴۲ د پوهاوي معکوس ماموریتونه ترسره کړي، د کومو په ترڅ کې چې د ولسوالۍ استازو د یوناما له ساحوي دفترونو لیدنه کړې.

اتم: کتنې

۵۷. څرنګه یې چې زما په تیر راپور کې هم یادونه شوې، افغانستان په کابل کې د می پر ۳۱ د ټانکر د بمې برید وروسته یوه ناکراره میاشت تر شا پرېښوده، چې د لاریون کوونکو، د یوه پیاوړي سیاسي اپوزیسیون او طالبانو د غښتلي بلواګرۍ شاهد وه. دغه بې ثباتي په تدریجي ډول پر نسبي سیاسي ثبات بدله شوه، کله چې زیاترو سیاسي فعالینو خپل تمرکز د راتلونکو ټاکنو پر لور بدل کړ او خپله ناراضیې یې د رغنده سیاسي فعالیتونو په لور سوق کړه. که څه هم دغه پرمختګونه نه باید د قناعت وړ وګڼل شي. افغانستان له څو اړخیزو سیاسي، انتخاباتي، امنیتي او اقتصادي ننګونو سره مخ دی، کوم چې یوه واحد لید لوري، او د هر څه د پاسه، سختو هڅو ته اړتیا لري، خو د شخړې سیاسي حل لارې ته ورسېږي.

۵۸. یوازې د خبرو اترو له لارې د اختلافاتو حل کولی شي افغانستان او سیمې ته ثبات راوړي. د دغه حقیقت په درک کولو سره، د افغانستان او نړیوالې ټولنې لپاره د سولې د مذاکراتو په وړاندې د واقعي تګلارې د غوره کولو ننګونه رامنځ ته کېږي. زه ټولې خواوې دې ته هڅوم، چې د سولې په وړاندې په ډیپلوماتیکو رغندو هڅو کې ګډون وکړي، له داسې یوه لید لوري سره چې د ټولو افغانانو ګټو او سوکالی ته وده ورکړي. په افغانستان کې جګړه کوم نظامي حل نه لري.

۵۹. په ټول افغانستان کې د یو شمیر فعالینو له خوا د سوله ییز ډیالوګ امکانات لټول شوي، څرنګه چې ټولنې په یو شمیر ځایي موضوعاتو لکه د ځمکې کارول، د اوبو تنظیم او امنیت کې ښکېلې دي. یوناما په ځایي کچه د دغو نوښتونو ملاتړ کوي، چېرې چې افغانانو د شخړو له سوله ییز حل څخه د پام وړ ګټې ترلاسه کړي. زه هیله مند یم چې د دغو هڅو زیاتیدنه به په ملي کچه د سولې پروسې له مثبت خوځښت سره مرسته وکړي. د سولې د نوې ستراتیژۍ د تصویب په یادونې سره، زه د سولې عالي شورا د ټولنې ټولو سکتورونو او کچو ته رسیدو ته هڅوم، چې د سولې په اړه ملي اجماع رامنځ ته کړي.

۶۰. په یوه پیچلي سیمه ییز چاپیریال کې، د ثبات او سوکالی د دودولو لپاره، د افغانانو ترمنځ د خبرو اترو لپاره د یوه مساعد چاپیریال په ګډون د ګاونډیو ترمنځ د پیاوړې همکارۍ شتون خورا مهم دي. سیمې هم په مختلفو شکلونو د ملاتړ برابرولو لپاره چمتوالی ښودلی، چې هر یو یې مهمې وړتیاوې وړاندې کوي، چې کولی شي د افغانانو په مالکیت د دولت او طالبانو ترمنځ د سولې پروسه تقویه کړي. زه د دغې تیرې مودې د ناستو د بیانېو له امله، چې په عشق اباد، باکو، بروکسل، مسکو، سمرقند، ازبکستان او نورو ځایونو کې ترسره شوي ډیر هڅول شوي یم، چې ټولو یې د همکارۍ پر اهمیت، سیمه ییزې همغږۍ او د یوه سوله ییز او سوکاله افغانستان پر اړتیا ټینګار کاوه. زه هغه هلې ځلې هڅوم چې د دغو نوښتونو سېنالوني او بشپړتیا یقیني کوي او پر هر غړي دولت چې پر طالبانو نفوذ لري غږ کوم، چې دغه ځواک د پاییدونکې سولې په خدمت کې وکاروي.

۶۱. د انتخاباتي تياريو سوکه پرمختګ په ۲۰۱۸ کال کې د پارلماني او ولسوالي د شوراګانو د ټاکنو د ترسره کولو پر نېټې فشارونه رامنځ ته کړي. که څه هم د رایه اچوونکو د ثبت او انتخاباتي مرکزونو پر بنسټ د رایه اچوونکو د لیستونو د جوړولو په لور غښتلي ګامونه پورته شوي، خو په اساسي پریکړو کې ځنډونو د خلکو ترمنځ د ټاکنو کمیسیون په وخت سره د ټاکنو د ترسره کولو د وړتیا په اړه اندېښنې راولاړې کړي. په یوې حساسې سیاسي فضا کې، د ټاکنو د ترسره کولو په موده کې د بالقوه ځنډ اغیزې خورا زیاتې او پراخې وي. زه د ټاکنو د تنظیم ادارې له سیاسي همکارانو، مدني ټولنې او نړیوالو همکارانو سره نږدې کار کولو ته هڅوم، خو په ۲۰۱۸ کال کې د باوري ټاکنو ترسره کیدل یقیني کړي. په یوه نا امنه چاپیریال کې د ټاکنو ترسره کول له انتخاباتي پروسو سره د ټولو همکارانو د سوله ییز چلند او نه مداخلې د پیاوړي ژمنتوب غوښتنه کوي، او زه په حکومت کې دننه او باندې ټولې خواوې دې ته هڅوم، چې د خپلو انتخاباتي تياريو لپاره یوه مناسبه تګلار غوره کړي.

۶۲. د وسله والو نښتو دوامداره لورې کچې او پر ملکي وګړو یې متقابلې اغیزې یوه اندېښنه ګڼل کېږي. زه د حکومت او نړیوالو نظامي ځواکونو د هوایي بریدونو په پایله کې د ولسي وګړو په مرګ ژوبله کې د زیاتوالي په اړه خورا اندېښمن یم. په ورته کچه، د دولت ضد عناصرو له خوا د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د بې توپیره کارونې له امله پرلپسې ملکي تلفات خورا ځورونکي دي. که څه هم د هغو امنیتي پېښو په شمیر کې کمیوالی، چې ښوونیز مرکزونه او کارمندان اغیزمن کوي هڅوونکی دی، خو دا د منلو نه ده چې ښوونځي دې د وسله والو ځواکونو او ډلو له خوا وکارول شي. زه د جګړې ښکیلو خواوو ته د نظامي عملیاتو پرمهال د ملکي وګړو د ساتنې د مسوولیتونو یادونه او د ملکي تلفاتو د شمیر د راکمولو لپاره د نورو ګامونو غوښتنه کوم.

۶۳. د حکومت له خوا د ملکي تلفاتو د مخنیوي او راکموني د ملي پالیسي تصویب او په اګست کې د ځینو دودیزو وسلو کومې چې ښایي په زیات ډول ټپي کوونکې یا بې توپیره اغیزې لري، د کارونې د منع یا محدودیت په اړه د ۱۹۸۰ کنوانسیون د څلورم پروتوکول تایید د ستاینې وړ ګامونه دي. ملګري ملتونه چمتو دي، چې د حکومت له خوا په دغو برخو کې د عمل پلانونو د تطبیق لپاره تخنیکي مرستې برابرې کړي.

۶۴. د ۲۰۱۷ په اکتوبر کې د بشري حقونو په شورا کې د افغانستان د غړیتوب د ترلاسه کولو له امله دغه هیواد ته مبارکي وایم. دا د ټولو داخلي ارګانونو لپاره یو فرصت دی، چې د افغانستان د اساسي قانون او نړیوالو حقوقي مکلفیتونو سره د تطبیق موثر تدابیر عملي کړي. د دې په پام کې نیولو سره، حکومت خپلو عامو مکلفیتونو مراعات کولو ته هڅوم، د شکنجې، نورو ظالمانه، غیر انساني یا له سپکاوي ډک چلند یا سزا په وړاندې د کنوانسیون اختیاري/الحاقی پروتوکول تایید کړي او د دغه کنوانسیون په وړاندې خپل د ملاحظې حق بیرته واخلي.

۶۵. زه د ښځو د حقونو د پرمختګ لپاره د حکومت د ژمنتوب په تیره بیا د ښځو، سولې او امنیت په اړه د عمل د ملي پلان د تطبیق لپاره د سرچینو د ځانګړي کولو هرکلی کوم. د دغه پلان تطبیق باید د ښځو په وړاندې د

منلو نه ور تاوتریخوالي په راکمولو، عدالت ته د بنځو د لاس رسي په بڼه کولو او د بنځو لپاره په سیاسي، اختصاصي او عامه ژوند کې په زمینه برابرولو کې مرسته وکړي. د سولې په عالي شورا کې د بنځو د ونډې د زیاتولو له امله حکومت باید وستایل شي، که څه هم د راپور په موده کې د یوازینۍ بنځینه والي گوبنه کول ناهیلې کوونکي دي. د بنځو په وړاندې د تبعیض د له منځه وړلو کمیتې د خپل راپور د بشپړولو په تړاو، راپور د ژوند له هر ډگر څخه له بنځو سره په سلا مشورو کې چمتو شوی، حکومت به د جزا په قانون کې د بنځو په وړاندې د تاوتریخوالي د له منځه وړلو فصل په بیا ځای کولو سره د بنځو د حقونو د ساتنې په اړه د خپل ژمنتوب ډاډ ورکړي. زه د هیواد په سیاسي ژوند کې د بنځو د پام وړ گډون زیاتولو ته نوی شوي پاملرنه هڅوم.

۶۶. د څیړونکو، قاضیانو او څارنوالانو شخصي امنیت په ځانگړې ډول د هغو چې پر حساسو یا د فساد اړوند قضیو باندې کار کوي، د جدي اندېښنې وړ دی. همدارنگه د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د کمیشنرانو، کارمندانانو او د دار الانشاء د مشرتابه وړاندې د گواښونو راپورونه د اندېښنې وړ دي. دا حیاتي ده، چې په کار ځای او میشت ځای کې د دغو وگړو د خونديتوب لپاره پیاوړي تدابیر ونیول شي، خو ډاډ حاصل شي، چې دوي د یوه عادلانه او ټول شموله ټولني لپاره خپلې چارې پر مخ وړای شي.

۶۷. زه په ټول افغانستان کې د کوکنارو تر کښت لاندې ساحه کې د سخت زیاتوالي، کومه چې د ۲۰۱۶ او ۲۰۱۷ کلونو ترمنځ ۶۳ سلنه پراخه شوې او پر سیمې او تر هغې هاخوا یې د اغیزو په اړه ډیر اندېښمن یم. همدارنگه د هیروینو د ۹۰۰۰ ټنو په بې ساري تولید کې زیاتوالی د سختې اندېښنې وړ دی. له جدي گواښ سره د افغانانو له مخ کولو سره بیره، د کوکنارو د کرنې زیاتیدونکی رواج د ناامنی لپاره سونگ توکي برابروي، د قانوني اقتصادي ودې فضا راکموي او د حکومت او خلکو ترمنځ واټن زیاتوي. زه پر حکومت او نړیوالې ټولني غږ کوم چې د کوکنارو له کښت سره د مبارزې او په افغانستان کې د ځایي ټولنو لپاره د بدیلو فرصتونو د رامنځ ته کولو هڅې دوه برابره کړي او د نشه یي توکو د ناقانونه قاچاق او له هغه سره تړلي د پیسو مینځلو په وړاندې د قانون پلي کولو هڅې لا پیاوړي کړي.

۶۸. له زیات شمیر ننگونو سره سره د اصلاحاتو په اجندا کې د پرمختگ ترلاسه کولو ته د حکومت ژمنتوب، د ملاتړ وړ دی. د لوړ پوړو چاروګو ناسته، چې د اکتوبر پر ۵ ترسره شوه، د افغانستان د پراختیا او پر خپل ځان د بساینې لپاره د مرستیندویانو ژمنتوب بیا تکرار او تایید کړ. زه د حکومت له خوا د اداري فساد ضد اجندا د مخ ته وړلو لپاره د حکومت د ژمنتوب او د اداري فساد د لوړې کچې قضیو په عدلي تعقیب کې له اداري فساد سره د عدلي مرکز د پرلپسې بریاوو له امله خوښ یم. د سپتمبر پر ۲۸ له اداري فساد سره د ملي ستراتیژۍ تصویبول د اداري فساد د راکمولو د یوې لا زیاتې سیستماتیکې او همغږې تکلارې لپاره طرح برابروي. په ملکي خدمتونو، امنیتي

سکتور، پارلمان او قضایي ارگانونو کې د دغې ستراتیژۍ موثر تطبیق له اداري فساد سره د حکومت د مبارزې د هڅو د پایښت د یقیني کولو لپاره اړین دی.

۶۹. زه په افغانستان کې د ملګرو ملتونو له ټولو کارمندانو او زما له ځانګړي استازي یاماموتو تدامیچي څخه تر ننګوونکو شرایطو لاندې د افغانانو د ملاتړ لپاره زموږ د ژمنو د پوره کولو په موخه د هغوي د دوامدارو هڅو مننه کوم.
